

CONTRIBUCIO Á LA FAUNA MALACOLÓGICA DE CATALUNYA

PER

D. JOSEPH MALUQUER Y NICOLAU

II (1)

Moluschs terrestres
 y d' aigua dolça, recullits en la comarca d' Artesa de Segre

Introducció

El Segre, desde que deixa la Cerdanya fins que va á morir al Ebro, dona lloch á una serie de valls més ó menys grans, quin conjunt forma l' anomenada *ribera del Segre*. D' aquestas valls, una sens dupte de las que tè més nom, es la d' Artesa, situada entre la serra de Montclar y el Montsech, que la separan respectivament de la ribera de Sió y de la Conca de Tremp, pel mitjdia la primera, y pel Nord l' altra. D' extrém á extrém en sa part més distant, pot tenir unas tres horas, per dos d' ample.

El riu esmentat, l' atravesa de Llevant á Ponent, aixís com també 'l Canal d' Urgell, que sortint de la presa de Pons, desemboca á n' aquell aprop de Mollerusa.

Els límits de la comarca están senyalats pels termes de diferents poblets, que anant de N. á S., E. y O., son: Vernet, Alentorn, Vall-llebrera, Anya, Collfret, Lo Gos, Ceró, Tudela, Montclar, Marcobau, Foradada, Alós, Rubió y Baldomá. En el centre, al peu de la montanya de Sant Jordi, hi ha la vila d' Artesa.

La hidrología es poch interessant, no presentant cap particularitat notable. Las únicas corrents que hi há, son el riu, el canal, y 'l Senill, torrent que baixa de Ceró y Tudela,

(1) I *Moluschs recullits en la Montanya de Montserrat*, in But. Inst. Cat. Hist. Nat., Primera época, 1903, pág. 52.

passanthi sempre regular caudal d' aygua. Està plé en tota sa extensió de jonchs, boga y demés plantas acuáticas, lo que junt ab el sol fangós y la poca corrent, dóna lloch á que s' embassi formant grans patamolls, que proporcionan algunas febras no gayre bonas. De fonts n' hi han pocas; una de las de més anomenada es la de Salgá, al peu del poble de Monsonís, á la vora del riu.

La Geología es, en aquesta comarca, poch variada. Bastanta part, es terreno *cuaternari*, especialment en l' horta. Del *terciari*, s' hi trova solzament l' *eocé superior*, que si bè aquí tè poca importancia, n' adquireix molta en el Montsech, ahont apareix ab notables y numerosos jas-ciments fossilífers. Pe 'l costat de Monsonís y Rubió 's presenta 'l *cretaci senonense*, ab algú qu' altre fósil. Aquesta formació dóna lloch á las covas de Salgá, bastant conegudas en tota la encontrada.

El clima es rigurós, tant en hivern com en l' estiu, donchs mentres durant aquella estació hi fa un fret dels mes forts, els mesos de Juliol y Agost no s' hi pot aguantar de calor. A darrers de Juliol, el termómetro puja sovint y 's conserva á 33°, oscilant sempre en aquesta época, entre 28°, y aquella temperatura; solzament cap al tart, sol bufar la marinada, que refresca una mica. Pe 'l demés, es saludable, si bè encare s' hi observan de tant en tant restos de sa insalubritat antiga, gracias com havém dit ja al Senill, quins aiguamolls son causa d' alguns paludismes. Pero poch á poch van disminuint aquestas malalties, per la canalisació d' aquell torrent, y es de creure que dintre poch temps no n' hi quedarà rastre.

La vegetació 's presenta dintre la zona de la vinya y l' olivera; no s' hi fan gayre 'ls pins, castanyers ni alzinassurerras; tampoch hi van bè alguns arbres fruyters. La altura mitja de la comarca sobre 'l nivell del mar es de uns 360 metres, sens passar enlloch de 600, ni baixar de 300.

La flora es interessant, si bè fins avuy no ha sigut objecte de cap exploració per part dels nostres botánichs. Entre altres plantas, nosaltres hi hem observat la *Euphorbia nutans*

Lag., y 'l *Glaucium aurantiacum* Mart., varietat β del *corniculatum* Curt.

La fauna entomològica tè d'esser en extrem rica, sobretot en lo relatiu á Hymenópters, Coleópters y Dípters, y mòlt especialment en Lepidópters. En quant á la fauna general devem repetir lo mateix qu' havém dit de la flora, aixó es, que deu ser mòlt interessant, á jutjar per lo que personalment havém pogut observar. La ornitologia es una de las brancas que hi están millor representadas, poguent sentar, que las aus de rampinya, xancudas y palmípedas y aucells de pas en general donan lloch á una faunula sumament notable. Entre las primeras hi hem vist el trenca-l' os, (*Gypætus barbatus* L.), y diferentas áligas, astorets, esparvers, mussols, duchs, etc. De xancudas, també n' hi hem observat moltes, unas que crían generalment en el Senill, y per lo tant permaneixen tot l' any en la comarca, y altrás que solzament s' hi aturan al passar en la primavera ó tardor. Aixís hi hem vist els becadells, becadas, pollas d' aygua, fotjas, segars, ánechs, cigonyas, grullas, etc., etc. Per cert que de grullas, en el més de Setembre de 1897, en poguerem contemplar durant més de dos horas un vol de més de cent cinquanta, que procedentas del Nort arrivaren á Artesa, evolucionant un bon rato per sobre las hortas aquellas. Entre 'ls moluschs son dignes d' especial menció 'ls *Helix Moulinsiana* Far., *Helix rupestris* Drap., *Pupa Ilerdensis* Fag., *Pupilla bigranata* Ross., *Cœcilianella acicula* Bourg., *Clausilia St Simonis* Bourg., *Bulimus detritus*, etc., etc.

Prenent Artesa com á lloch de sortida, poden efectuar-se profitosas y bonas excursions cap á Vilanova de Meyá y Montsech; Montsonís, Salgá y Rubió; Senill amunt cap á Tudela; á Vernet, Alentorn, Anya y Collfret y demés indrets de la comarca. Son llochs molt bons pera recullirhi moluschs, entre altres las rocas de Salgá, á la vora del riu, els detritus y aluvións d' aqueix, els pedregáms de Vernet y Alentorn y 'ls ayguamolls del Senill pera especies fluviátils.

Llista de las especies

Gen. I. ARION, Fer.

1. *Arion subfuscus*, Drap.— En la vora del riu, cap á Salgá, y també en las voreras del Senill; sota las pedras, y entre l' herba y la fullaraca.
2. *Arion hortensis*, Fer.—Poch comú, un xich per tot arreu; en las tancas.

Gen. II. LIMAX, Lin.

1. *Limax agrestis*, L.—No es abundant, pero 's troba bastant sovint en las ribas, entre l' herba humida; en els jardins y horts.
2. *Limax brunneus*, Drap.—Sota las pedras y entre la fullaraca. Abunda.

Gen. III. TESTACELLA, Cuv.

1. *Testacella haliotidea*, Drap.—Rara. En los marges y llochs humits, cap á la Cornassa, especialment en l' hivern. Voras de la segla.

Gen. IV. SUCCINEA, Drap.

1. *Succinea Pfeifferi*, Rossm.—En el Senill, veras del riu, y regarons de l' horta; sobre las pedras y plantas acuáticas. Abundant.
2. *Succinea Itálica*, Jan.—En els mateixos llochs, pero rara.

Gen. V. HYALINIA, Agass.

1. *Hyalinia neglecta*, Fag.—Camí de Salgá, al peu de las rocas; sota las pedras en tota aquella part del Munt de *Montserrat*.—Vernet, Montanya de St. Jordi.

2. *Hyalinia Farinesiana*, Bourg.—Entre las molsas en el camí de la Ciscosa y Tudela.—Salgá.

3. *Hyalinia cellaria*, Muller.—Bastant menos abundant que l' anterior. N' han trobat alguns exemplars al plá de la Cornassa, y cap á Vernet; sota las pedras.

4. *Hyalinia pseudohyatina*, Bourg.—Bastant rara: sota las pedras á la vora del riu.

5. *Hyalinia cristallina*, Müll.—Sota las pedras en llochs humits de Salgá, al peu del riu y en els detritus.

6. *Hyalinia nitens*, Agass.—Sota las pedras en llochs ombrívols y humits; entre las molsas. No abunda.

Gen. VI. CONULUS, Fitz.

1. *Conulus fulvus*, Müller.—Abunda bastant en las esquerdas de las rocas entre la molsa; en els detritus, ab algunas *Hyalinias* y *Pupas*.

Gen. VII. LEUCOCHROA, Beck.

1. *Leucochroa candidissima*, Drap.—Abundantíssima en els herms de Vernet y Alentorn. Els exemplars son notables per sas dimensions, trobantsen molts de 25 milím. de diámetro per 22 d' alsada.

Gen. VIII. HELIX, Lin.

1. *Helix aspersa*, Müll.—Abunda en els horts, jardins, voras del riu, màrges dels camps, etc., sota las pedras y entre la fullaraca.

2. *Helix apalolena*, Bourg.—En els mateixos llochs que l' anterior, pero no abunda tant.

3. *Helix vermiculata*, Müll.—En els mateixos llochs; abunda bastant, sota las pedras, tronchs dels arbres, etc.

4. *Helix spléndida*, Drap.—Abunda molt; sobre las rocas de Salgá y Monsonís; Vernet; en l' horta d' Artésa; St. Jordi; en las voras del Segre y canal d' Urgell, etc.

5. *Helix cossoni*, Let.—Abunda també ab l' anterior en las rocas, sota las pedras, etc.

6. *Helix nemoralis*, Lin.—Bastant comú en tota la comarca, se troba en el camí de Selgá y Munt de Monsonís; Pla de la Ciscosa y Tudela; vinyas y herms de Vernet; en la Mata de Monsonís, á la vora 'l riu, abundant especialment en Congost de Salgá al peu de las matas.

7. *Helix hortensis*, Mull.—Ab l' anterior si be es un xich raro. N' hem trobat alguns exemplars á Salgá, y á la Ciscosa al peu de les alzines.

8. *Helix ruscinica*, Bourg.—En llocs humits, sota las pedras y entre la fullaraca.

9. *Helix carthusiana*, Mull.—A la vora del riu, en els herms, sobre las matas, en las rocas y sota las pedras, ab la especie següent. Abunda.

10. *Helix Sarriensis*, Martor.—Se troba ab la anterior en els mateixos llocs, pero menys abundant.

11. *Helix rotundata*, Mull.—Al peu dels arbres, especialment en els tronchs de fusta podrida; entre la fullaraca, en las branca corcadas; en els detritus del Segre, á Salgá.

12. *Helix pulchella*, Mull.—Molt abundant en els detritus deixats per l' aygua á los voras del riu. Común al peu de las Gramineas, sota las pedras, en el Sot y Mata.

13. *Helix costata* Müll.—Alguns exemplars junt ab l' anterior. Raro.

14. *Helix rupestris*, Drap.—En las rocas de Salgá, sobre 'l riu. En el Munt de Mansonís y rocas de Rubio. Abunda.

15. *Helix lapicida*, L.—Bastant abundant al peu de las rocas de Salgá; en els marges y termes de Sant Jordi y Vernet. Algún exemplar albi.

16. *Helix Moulinsiana*, Farines.—Es raro. L' únich lloch de la comarca en que l' hem trovat es en el camí de Rubió, passat Salgá, al peu de las rocas, y en las escleres, entre la molsa y terra que s' hi posa.

17. *Helix Arigoi*, Rossm.—Bastant comú en els herms de las voras del riu; marges de las vinyas, En tota la comarca.

18. *Helix conspurcata*, Drap.—Algún exemplar sota las pedras, á la vora 'l Segre, junt ab la especie següent.

19. *Helix Barcinensis*, Bourg.—Bastant abundant á las voras del riu, al peu de las matas, tronchs dels arbres, etc. Congost de Salgá.

20. *Helix variabilis*, Drap.—Abundantíssim en tota la comarca. Además del tipo hi hem trovat las formas: *Helix Mendranoï*, Serv., *H. agna*, Hagm., *H. alluvionum*, Serv., *H. pilula*, Loc., y alguna altre.

21. *Helix neglecta*, Drap.—En el Sot, Salgá, etc. No abunda gaire.

22. *Helix pisana*, Müll.—Molt abundant en els horts y jardins. Viu comunment en colonias sobre 'ls jochs y altrás plantas.

23. *Helix acuta*, Müll.—Sota las pedras, y en las rocas. En els marges entre la fullaraca.

24. *Helix barbara*. Lin.—Mes abundant que l' anterior, trovantse en els mateixos llocs; camí y Comport de Salgá, á las voras del riu, etc.

Gen. IX. BULIMUS, Scop.

1. *Bulimus detritus*; Müll.—Molt abundant en tota la comarca, especialment en els herms del costat de Monsois, y cap á Tudela, Marcobau, etc.

Gen. X. CHONDRUS, Cuv.

1. *Chondrus quadridens*, Cuvier.—Abunda sota las pedras, al peu de las rocas, en las esquerdas, etc. Salgá. Vernet. Ciscosa. Tudela., etc., etc.

Gen. XI. RUMINA, Risso.

1. *Rumina decollata*, Risso.—Abunda molt al peu de las matas y sota las pedras; en els herms, horts y jardins.

Gen. XII. CAECILIANELLA, Bourg.

1. *Caecilianella acicula*, Bourg.—Raro, en els detritus de las voras del riu, á Salgá.

Gen. XIII PUPA, Sam.

1. *Pupa leptochilus*, Fag.—Abunda un xich en las rocas de Salgá, y *Munt de Monsonís*.
2. *Pupa Ilerdensis*, Fag.—En las rocas de sobre Salgá, y en las de la vora del riu en el mateix indret. Comú.
3. *Pupa penchinatiana*, Bourg. Se trova junt ab l' anterior en els mateixos llocs. Es mes abundant.
4. *Pupa Vidalis*, Bofill.—Entre 'ls líquens, en las rocas del Munt de Monsonís, aprop la *Cova del bandoler*. Sols n' hem trovat quatre exemplars en aquest lloch. El Sr. Bofill va descobri-la en la vehina montanya de Montsech.
- 5.—*Pupa Montserratica*, Fag.—Abunda en els esmentats llocs, ab las anteriors. Cap á Tudela en els marges y sota las pedras, etc.
6. *Pupa Brauni*, Ross.—En las escletxas de las rocas, entre las molsas y líquens. Comú.
7. *Pupa granum*, Drap.—Sota las pedras, y en els detritus á la vora del riu. En las rocas. No abunda.

Gen. XIV. LAURIA, Gray.

1. *Lauria umbilicata*, Drap.—Comú en els detritus y en las esquerdas de las rocas, entre la molsa, á Salgá.

Gen. XV. PUPILLA, Leach.

1. *Pupilla bigranata*, Ross.—En las rocas com l' anterior, y en els detritus. Bastant comú.

Gen. XVI. ISTHMIA, Gray.

1. *Isthmia muscorum*, Drap.—Rara. L' hem recullit en els detritus del Segre á Salgá; y al peu de las rocas entre las las molsas, en el mateix indret.

Gen. XVII. VERTIGO, Müll.

1. *Vertigo pygmaea*, Drap.—Ab l' anterior, en els mateixos llocs. Poch comú.

Gen. XVIII. CLAUSILIA, Drap.

1. *Clausilia abietina*, Dupuy.—A Salgó, entre las molsas y líquens en las esquerdas y al peu de las rocas. Camí de Rubió, sota las pedras de má esqnera, al sortir de Salgó.
2. *Clausilia St. Simonis*, Bourg.—En els mateixos llochs. Sobre algunas plantas, en l' esqnera. No es comú.
3. *Clausilia penchinati*, Bourg.—Sota las pedras y al peu de las plantas; en las rocas. Salgó, Vernet. Voltants d' Artesa, etc.

Gen. XIX. FERUSSACIA, Risso.

1. *Ferussacia folliculus*, Gron.—Sota las pedras y en las esquerdas de las rocas. Rara en la Comarca un xich comú á Salgó.

Gen. XX. ZUA, Leach.

1. *Zua subcylindrica*, L.—Rara. Se trova junt ab la especie anterior, en el congost de Salgó.
2. *Zua exáqua*, Menke.—En el mateix lloch. Sota las pedras y esqeradas de las rocas entre la molsa. Montanya de Monsonis, Salgó. Camí de Rubió.

Gen. XXI. LIMNÆA, Brug.

1. *Limnæa limosa*, Lin.—Abunda en el Senill, y en las bassas, en tota la comarca.
2. *Limnæa vulgaris*, Pfeiff.—Ab l' anterior, en el Senill. Brassals y rechs que fan cap al riu. Abunda.
3. *Limnæa peregra*, Müll.—En las corrents de las voras del riu; bassas; en algún brassal, etc. No es comú.
4. *Limnæa truncátula*, Müll.—En las petitas corrents. En las fonts. *Font de Rubió*, sobre Salgó. Abunda.

Gen. XXII. POMATIAS, Stud.

1. *Pomatias Montserráticus*, Fag.—En el Munt de Monsonis, sobre Salgó, en l' indret de la *Cova del bandoler*. Molt abundant.

Gen. XXIII. CYCLOSTOMA, Drap.

1. *Cyclostoma elegans*, Müll.—Molt abundant en tota la comarca. Sota las pedras y al peu de las matas. A la vora del riu. Vernet, Monsonís, Marcobau, etc.

Gen. XXIV. AMNICOLA, Gould.

1. *Amnicola compacta*, Palad.—Abunda en las ayguas embassadas. *Font de Rubió*.

2. *Amnicola spirata*, Palad.—Molt abundant en el Senill, cap á sa desembocadura, enfonsada en el fanch, y entre las plantas acuáticas.

Gen. XXV. UNIO, Phil.

1. *Unio sp.*—Se trova en el Senill, cap á la desembocadura, ensorrats els exemplars en el fanch. Aquesta especie es abundantíssima en el Sió (á Balaguer), d' ahont en 1901, en portarem algúns individuos, que deixarem á n' el Senill, en qual lloch viuhem are perfectament.

Barcelona, Janer de 1904.

 UNA EXCURSIÓ BOTÁNICA AL UBACH

(VOLTANTS DE TARRASSA)

PER EL

DR. JOAN CADEVALL

Relació de las especies botánicas recullidas en una excursió á las Serras del Ubach, efectuada per els Srs. Aguilar, Ferrer y Dalmau, Maluquer (S.). Más de Xaxars, Maluquer (J.) y 'l que subscriu, el día 7 d' Abril de 1903, trovantse encare la vegetació molt atrassada.

Ranunculus bulbosus, L.

— *parviflorus*, L.—*Font de la Portella*.

Fumaria Vaillantii, Lois.

Diplotaxis viminea, D. C.—*Prop la riera del Palau*.